

правом можемо класификовати у озбиљне научне радове. Аутор се највише користио богатом литературом шпанске историографије, менторним научним радовима европске науке о тоталитаризму, као и књижевним радовима. Књига би још више добила у квалитету да се аутор потрудио да напише зак-

ључак и регистре. Што се тиче стила и композиције, они су на завидном нивоу.

Књига „Савремена Шпанија“ радо ће се наћи и у рукама просјечног читаоца, чиме се данас многи аутори не могу похвалити.

Милан Бајовић

БАТРИЋ-БАЋО М. РАКОЧЕВИЋ, „БЈЕЛОПОЉСКИ СРЕЗ У РАТУ И РЕВОЛУЦИЈИ 1941—1945“

Бијело Поље 1984

Изашла је из штампе огромна фотомонографија — Бјелопољски срез у рату и револуцији 1941—1945, чији је аутор Батрић — Баћо М. Ракочевић, учесник НОР-а и револуције из Бијелог Поља. Књигу чине три основна дијела.

Први дио књиге, поетично насловљен Од невидбога до црвене буне, почиње причу сликом и документом. Историја је забиљежена и представљена фотографијом. Она говори о ослобођењу Бијелог Поља од турске окупације, о рађању радничког покрета на овим просторима, о његовим истакнутим појединцима који су га бојили посебним колоритом. Овај дио допире до одлучујућих дана у историји овога краја, до црвене буне, до устанка 1941. године.

Основни садржај књиге чини њен други дио — Под заставом револуције. То је прича о рату, његовим одликама и страхотама, ријешености да се кроз револуцију као друштвени преображај доживи и сопствена револуција сваког њеног судионика. То је вријеме подвига. Они се налазе на бројним фотографијама, осмишљеним легендама и додатним текстом, најчешће у облику пјесме.

Трећи дио књиге носи наслов — Поруке и поуке револуције. Ту су дати драгоцјени подаци о ратницима овога краја: о херојима, о носиоцима Споменице 1941, погинулим у рату 1941—1945. године, жртвама фашистичког терора. На крају овог дијела књиге дат је пре-

глед спомен-обиљежја подигнутих у част и славу њиховог доприноса побједи.

Најзад, у посебном одјељку, по обиму равном оном у уводном тексту, дати су, опет кроз слику, основни подаци о Бијелом Пољу. То је портрет књиге Бјелопољски срез у рату и револуцији.

Које су вриједности ове књиге? У одговору на ово питање пошао бих од констатације да је то један заиста необичан рад. Почива на фотографији и факсимилу, као изванредно важном историјском извору. У књизи нема анализа процеса који су се одвијали, нема описа битака и подвига јунака. Нема текста о тешкоћама које је пјесник означио као авет глади, сумње, физичке немоћи. Али се све то види на фотографијама. Види се да су борци слободе били и голи и боси, да су исцрпљени маршом и глађу, али се у њиховим погледима види и непоколебљива ријешеност и вјера у побједу. Види се да су раговали на друмовима и још више по беспућу, да их је народ дочекивао као своју војску, да су се заједно веселили побједама и слободи, да су заједно почињали нови живот, много другачији од онога који су упамтили и који памте ове фотографије. Изворност фотографије и аутентичност другог документационог материјала битна је карактеристика ове књиге.

Захваљујући аутентичности и добром избору фотографије би могле стајати и без легенди које их пра-

те. Па и без оне инспиративне поезије, без оних сажетих текстова који су у функцији прегледа. Али, то не значи да су сви ти елементи сувишни. Напротив, колико год би добро стајали сами за себе, толико се, са становишта цјелине, држе чврсто у овој композицији.

Богатство фотографије је још једна вриједност ове књиге. Ту је око 2000 фотографија и других докумената, од којих се један број први пут јавља на страницама литературе о НОР-у и револуцији, затим огромна документација која освјетљава ликове револуционара овога краја и величину жртве овога народа. Ова грађа је по својој волуминозности достојна рада специјализованих институција, којима је њено прикупљање и сређивање основни задатак. Са становишта аутентичности, мислим да је то највреднија компонента ове књиге. Она је добра основа да нови трагачи за историјском истином пођу даље, шире и дубље у истраживању доприноса који је народ овога краја дао побједи НОР-а и револуције. При томе посебно мислим на могућност за анализу социјалне и старосне структуре бораца, за рад народноослободилачких одбора и одборника, команди мјеста и других војнопозадинских организација, затим на даља истраживања о томе колико су се и како борили борци овога краја широм Црне Горе и Југославије, како су се држали пред непријатељем у затворима, логорима, на губилиштима. Најзад, она пружа могућност да се потпуније сагледа руководећа улога КПЈ у овим догађајима, допринос антифашистичких масовних организација итд. То је, рекао бих, неопходан задатак нових истражи-

вача због порука револуције које се налазе на свакој страници ове књиге.

Посебну вриједност ове публикације, најзад, видимо у доприносу њеном развијању историјске свијести у овом крају. Узмимо на примјер ријечи из писма — последње поруке на смрт осуђеног партизана, које ћу само једним дијелом цитирати: „Буди срећан, чедо моје, расти, бори се, развијај се, да служиш не самом себи и својима, већ свима. Запамти да ће на уснама твога оца последње ријечи бити: Слобода и срећан живот. Те ријечи мртвог оца имај увијек пред очима. За њих живи, за њих ради, за њих се бори, за њих буди увијек спреман да умреш“. То није само порука родитеља свом сину. То је порука слободарске традиције нашега народа свима нама, нашем и будућем времену. То је она снага завичајног, односно посебног у контексту општег.

Богата документација и волуминозна фактографија, изворност одабраних фотографија, од којих се неке и први пут објављују, њихова транскрипција и оплемењеност добро извршеним избором поетских текстова, одсуство стереотипности у распореду грађе и њена добра систематичност и прегледност — проширују функцију и намјену књиге *Ејелопољски срез у рату и револуцији 1941—1945*.

Оцјењујући напор аутора ове књиге присјећамо се ријечи Иве Андрића који је позвао „сваког преживјелог учесника да напише своје успомене, јер ће оне једнога дана, још итекако бити важан историјски извор“.

Др Зоран Лакић